

Ключевые слова: полиция, полицейская деятельность, децентрализация, реформирование, Украина, США.

SOLNTSEVA K. V. ORGANIZATION OF POLICING IN UKRAINE AND THE USA: STRUCTURE

The article is devoted to some questions of researching the organization of policing, its purpose, the means, and the system, to some questions of an administrative and legal regulation of police activities in Ukraine in order to improve the legislation of Ukraine.

During the reform of law enforcement agencies in Ukraine, active decentralization and improvement of current legislation it is very important to focus on the model of the police, which functions successfully according to the relevant standards, principles and rules formed by the world community. Of course, organization of activities to ensure the rule of law, public security, and fight against crime in all its forms in each country has its own specifics and peculiarities.

Nowadays Ukrainians are particularly interested in the study of the structure, functions and system of police activities in such a developed democratic country as the United States of America, where police activities, having a long and difficult path of development, prove to be effective and uses appropriate level of support and confidence of the people.

The purpose of the study is the research and analysis of the theoretical basis, legislative acts, historical aspects of policing organization in order to outline main problems of the activities of the police in Ukraine and other foreign countries, especially the USA, and to improve Ukrainian legislative framework.

The following scientists analyze separate aspects of the question in their researches: H. Abadynskiy, Y. Avrutin, K. Belskiy, J. Vedel, I. Golosnichenko, S. Goncharuk, I. Gorshenyova, A. Gubanova, R. Drago, O. Pronevych, V. Shadrin and others.

With the adoption of The Law of Ukraine «On the National Police» a legal analysis of the essence and significance of policing has acquired a special meaning for further improvement of the Ukrainian legislative framework and the activities of the Ukrainian police. A special attention should be paid to the policing organization, structure and conception.

Taking into consideration the best models of policing organization in the world will be useful in the improvement of the Ukrainian law enforcement system in the context of decentralization of the power.

While improving the administrative framework which regulates the activities of the police in Ukraine one will certainly need to take into account the experience of the foreign countries, especially the United States, where the activities of the police are meticulously regulated and fixed in the current legislation. Further study of this issue will help to bring domestic legislation in the sphere of policing in line with the international standards.

Keywords: police, policing, decentralization, reforming, Ukraine, USA.

УДК 340.111.5:061.2(477)

С. І. СУБОТА,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ

На прикладі УРСР з'ясовано, що в умовах тоталітарного режиму всі громадські формування (добровільні народні дружини, товариства сприяння міліції, бригади сприяння міліції), які взаємодіяли з міліцією, по-перше, забезпечували існування й функціонування радянської влади в будь-яких її проявах і формах, по-друге, їх діяльність забезпечувала боротьбу зі справжніми та «уявними» ворогами радянської влади. Доведено, що взаємодія громадських формувань з міліцією в УРСР носила односторонній характер. Громадські формування цього типу проводили й виражали волю держави, а не суспільства, до їх функцій не входив контроль за діяльністю правоохоронної системи взагалі та міліції зокрема.

Ключові слова: громадянське суспільство, правоохоронні органи, поліція, політичний режим, тоталітарний режим.

Subota, S.I. (2016), "Features of interaction between civil society and the police within totalitarian political regime" ["Osoblyvosti vzaiemodii hromadianskoho suspilstva ta politsii v umovakh totalitarnoho politychnoho rezhymu"], *Pravo i Bezpeka*, No. 1, pp. 73–79.

Постановка проблеми. Одним з елементів форми держави є державний (політичний) режим. Саме він відображає спосіб здійснення державної влади та характер взаємовідносин громадян і держави. В теорії держави і права однією з класичних точок зору щодо поділу державних (політичних) режимів на види є їх класифікація залежно від джерела державної влади та меж її здійснення. Як правило, за цим критерієм політичні режими поділяються на демократичні й недемократичні, які, у свою чергу, поділяються на підвиди.

Звернімо окремо увагу на те, що незалежно від виду політичного режиму в будь-якій державі є такий орган влади, як поліція. Вона є частиною апарату держави, реалізує державну владу, здійснює свою діяльність з метою виконання покладених на неї завдань і функцій. Показово, що сутність, призначення, функції та методи здійснення покладених на поліцію завдань певною мірою обумовлені видом державного (політичного) режиму. Логічно слід зазначити, що особливості взаємодії громадянського суспільства та поліції також обумовлені умовами різновиду політичного режиму.

Стан дослідження. В юридичній літературі особливості тоталітарного режиму досліджували Р. Д. Андерсон, С. О. Гордійчук, В. Б. Ковальчук, О. В. Петришин, Я. Б. Турчин, М. В. Цвік та ін. Окремим аспектам взаємодії громадянського суспільства з поліцією в умовах тоталітарного режиму присвячені роботи таких учених, як Ю. В. Дубко, Л. Л. Місінкевич, І. В. Опришко, В. О. Січкара, Ю. А. Холод та ін. Однак в цілому проблема взаємодії громадянського суспільства та поліції не отримала достатньої наукової розробки, тому потребує, на нашу думку, спеціального загальнотеоретичного аналізу.

Метою цієї статті є визначити та проаналізувати особливості взаємодії громадянського суспільства й поліції в умовах тоталітарного політичного режиму.

Виклад основного матеріалу. Тоталітарний режим як один із видів антидемократичного державного (політичного) режиму неодноразово був об'єктом наукових досліджень політологів, юристів, носіїв доктринальної та професійної правосвідомості. На сьогодні як окремі особливості тоталітарного режиму, так і його сутність в цілому викликають інтерес у наукових колах. На наш погляд, це пов'язано з історичним шляхом розвитку державності України. Загальновідомим історичним фактом є те, що тоталітарний режим існував певний проміжок часу й на території України, а державна влада

здійснювалася засобами та способами, які є характерними для тоталітаризму.

Традиційно в науковій юридичній літературі тоталітарний режим визначають як «вид державного режиму, який характеризується масовими порушеннями прав людини, повним державним контролем за суспільним життям, що охоплює як публічну, так і приватну сферу» [1, с. 75; 2, с. 117–118; 3, с. 142]. При цьому залежно від змісту визначення поняття вчені виокремлюють різні його суттєві ознаки. Однак огляд наукової юридичної літератури дає підстави стверджувати, що, незважаючи на множинність ознак тоталітарного режиму, а також методологічних підходів до інтерпретації поняття цього правового явища, існує його певне змістове, сутнісне «ядро». Тобто існує множина визначальних ознак тоталітарного режиму, яка належить до його характерних рис і становить перелік спільних властивостей, змістове «ядро», що об'єднує всі науковометодологічні підходи до визначення і розуміння поняття.

На наш погляд, до ознак тоталітарного режиму слід віднести: а) заперечення цінності людини як індивіда (нівелювання прав людини, нищення незалежності судової влади та набуття правоохоронними органами каральних функцій [4, с. 15]); б) панування держави над людиною та суспільством, усепроникаючий контроль за діяльністю громадян і громадських організацій; в) домінування в управлінні державою методів насилля та військово-поліцейського терору, безконтрольність влади з боку суспільства та концентрація всієї державної влади в одному центрі.

Показово, що однією із суттєвих ознак тоталітарного режиму є характер співвідношення права з тоталітарною державою та її владою. Якщо для всіх інших політичних режимів характер співвідношення права з державою може бути охарактеризований як частковий (авторитарний режим) або суцільний (демократичний режим, однією з умов якого є панування права над державою й обумовлення спрямованості діяльності держави та методів її реалізації правом), то в умовах тоталітарного режиму право стає лише інструментом держави для нав'язування суспільству й людині своєї волі [4, с. 14].

На підставі того, що право в тоталітарній державі трансформується в засіб, за допомогою якого держава досягає своїх цілей, нав'язує суспільству свою волю, деякі дослідники не визнають можливості існування громадянського суспільства в умовах тоталітарного режиму.

Такий стан речей вони пов'язують із запереченням, у контексті дослідження особливостей тоталітаризму, принципу автономності суспільства та громадянина [4, с. 14]. З одного боку, такий висновок є цілком логічним та обґрунтованим, адже громадянське суспільство – це суспільство вільних, рівноправних і свідомих громадян та їх об'єднань, діяльність яких здійснюється в правових межах і спрямована на забезпечення прав і свобод людини й громадянина, на обмеження неприпустимого втручання держави в життя людини та суспільства [5, с. 146]. Інакше кажучи, панування права в усіх сферах суспільного життя та невтручання держави в життя людини й суспільства є обов'язковими передумовами існування та розвитку громадянського суспільства. У зв'язку з тим, що для держави з тоталітарним режимом не властиві наведені ознаки, на нашу думку, є підстави зробити висновок про відсутність можливості існування громадянського суспільства в умовах тоталітаризму.

Однак з іншого боку, слід окремо відзначити, що громадянське суспільство як правове явище має власну еволюцію змісту поняття. Погляди науковців щодо сутності та рис громадянського суспільства значно відрізняються залежно від вихідних теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів праворозуміння, які підтримує конкретний науковець. Так, наприклад, про громадянське суспільство вели мову і марксистки. За марксистською теорією суспільство – це сукупність відносин між людьми, яка історично розвивається та створюється в процесі їх спільної діяльності. Для К. Маркса і Ф. Енгельса громадянське суспільство – це форма, в якій здійснюється економічний розвиток; вони обмежували його сферою виробництва, праці, обміну. К. Маркс виключив зі свого аналізу такі важливі складові громадянського суспільства, як добровільні асоціації, засоби масової інформації, професійні профспілки, політичні партії тощо. У марксистській теорії держава відображала загальний інтерес, а громадянське суспільство – виключно приватний [5, с. 142]. Таке розуміння змісту поняття «громадянське суспільство», на наш погляд, цілком «відповідає» сутності тоталітарного режиму.

З огляду на зазначене та беручи до уваги наукове завдання, яке було поставлено в нашому науковому дослідженні, вважаємо за доцільне відзначити, що в умовах тоталітаризму громадянське суспільство існувало (існує), хоча його сутність і зміст були (є) якісно іншими, ніж в умовах демократії.

В юридичній науковій літературі щодо тоталітарної держави часто вживається термін «поліцейська держава». Поліцейська держава – це держава, політичний режим якої характеризується репресивними методами управління, детальною регламентацією життя громадян, контролем і наглядом, поліцейським примусом у найбільш жорсткій формі [6, с. 34]. Така термінологія не є випадковою та ночно у загальному вигляді, на нашу думку, відображає взаємодію поліції з громадянським суспільством в умовах тоталітаризму. Показово, що для поліцейського режиму характерна тотальна поліцейська опіка, його специфічною властивістю є детальна регламентація громадського життя. Поза регламентацією практично нічого не залишається. Поліцейська держава характеризується також принципом колективної відповідальності за вчинки, думки тощо. У збірнику законів, які регламентували діяльність поліції, зазначалося, що будь-яка людина, яка помітила порушення закону, зобов'язана повідомити про це поліцію [7, ст. 133]. Можна припустити, що такі правила обумовлювали загальну підозру та страх у суспільстві.

З огляду на зазначені особливості взаємодії поліцейської (тоталітарної) держави з громадянським суспільством маємо підстави відзначити, що характер взаємовідносин державних органів тоталітарної держави та суспільства можна визнати як тотально державно-владно контролюючий. Сутність такого роду взаємозв'язків особи й держави, а також громадянського суспільства та держави полягає в тому, що держава через свої органи влади тотально (всеохоплююче) контролює діяльність людей та суспільства. Вона повністю підкорює інтереси людини і суспільства своїм, розглядає людину і суспільство як засіб для досягнення власних цілей. В умовах існування тоталітарного режиму суспільство існує для держави і повністю нею підкорене.

У зв'язку з тим, що поліція є одним з органів державної влади і на неї покладено реалізацію частини державних завдань, на наш погляд, цілком закономірним є факт, що в умовах тоталітарного режиму «одним із завдань поліції є не розкриття злочинів, а готовність заарештувати певну категорію населення, якщо уряд вирішить це зробити» [8, с. 59]. Тобто поліцейські структури в умовах тоталітарного режиму здійснюють функцію тотального терористичного контролю. Терористичність поліцейського контролю пояснюється такою обставиною: для того, щоб убити людину в тоталітарній державі, органам поліції не потрібно доводити

її вину. Поліції досить часто «дозволялася розправа зі злочинцями на місці злочину чи затримання, а також інші суспільно небезпечні наслідки» [9, с. 322].

Такий стан речей, а також закріплені на законодавчому рівні принципи колективної відповідальності за вчинки й думки певною мірою, на наш погляд, обумовлювали характер взаємодії поліцейських структур із громадянським суспільством при тоталітарному режимі. Населення взаємодіяло з представниками поліції, керуючись маргінальними мотивами, побоюючись за власне життя й здоров'я у випадку ненадання інформації про підготовку або вчинення правопорушення: «в державі широко використовується поліцейський розшук, заохочується і широко використовується донесення. ... Апарат тайної поліції та служби безпеки за допомогою крайніх методів впливу спонукає суспільство жити у стані страху» [10, с. 22]. В таких умовах громадяни «ефективно виконували» свій громадянський обов'язок щодо інформування поліцейських структур про випадки інакомислення та правопорушення.

З огляду на те, що однією з рис тоталітарного режиму є тотальна ідеологія, необхідно зауважити, що взаємодія громадськості з поліцейськими структурами певною мірою обумовлена також ідеологічними мотивами. З метою збереження влади правлячої партії, розбудови в країні комунізму, соціалізму (у країнах соціалістичного табору), фашизму (Німеччина та Італія), а також задля винищення внутрішніх і зовнішніх ворогів населення тісно й постійно взаємодіяло з органами поліції. У цьому контексті вважаємо за доцільне проаналізувати специфіку взаємодії поліцейських структур із громадськістю на прикладі Радянського Союзу. Україна досить довгий час перебувала у складі СРСР, і досвід взаємодії міліції Радянського Союзу з громадськістю має вагомий значення для сьогодення.

В тоталітарному Радянському Союзі правоохоронні органи тісно взаємодіяли з громадськістю. Всі верстви населення активно залучалися до підтримання громадського порядку в містах і селах. Протягом різних історичних етапів розвитку в СРСР створювалися окремі громадські формування, які тісно взаємодіяли з правоохоронними органами. До таких громадських формувань слід віднести добровільні народні дружини, товариства сприяння міліції, бригади сприяння міліції тощо. Перш ніж проаналізувати особливості взаємодії громадських формувань з міліцією в тоталітарному Радянському Союзі, звернемо увагу на те, що специ-

фіка такої взаємодії певною мірою буде обумовлена особливостями історичного етапу їх створення та функціонування.

Починаючи з 1917 року молода радянська держава у підґрунтя своєї діяльності поклала положення марксистсько-ленінського вчення стосовно того, що в умовах соціалістичної революції постійну армію та професійну поліцію слід замінити на всезагальне озброєння народу. В. І. Ленін вважав, що пролетарська міліція повинна складатися «з усього населення, з дорослих громадян як чоловічої, так і жіночої статі» і виконувати одночасно функції армії та поліції [11]. Ця ідея почала реалізовуватися в перші місяці революції. З перших днів існування радянської держави громадський порядок забезпечувала робітничая міліція. На службу залучалися прості громадяни в рамках створених добровільних формувань при міських і повітових виконкомах Рад. Члени загонів в основному несли патрульну службу в громадських місцях.

Уже в 1918–1920 роках у великих містах були створені групи надання допомоги міліції. При місцевих Радах створювалися адміністративні комісії, до складу яких входили представники громадськості. Комісії перевіряли та контролювали роботу місцевих підрозділів міліції, а також співпрацювали з ними з метою охорони правопорядку. Одним із перших випадків «прямого» залучення добровольців для надання допомоги органам міліції в історії розвитку громадських формувань, діяльність яких була спрямована на охорону правопорядку, вважається наказ начальника міліції Ленінграда 120 за 1926 рік. Згідно з цим наказом на території більшості промислових підприємств та установ міста були створені комісії громадського порядку. В 1927 році у місті діяли 240 комісій, які об'єднували 2300 активістів [12].

Окремо зауважимо на те, що комісії громадського порядку склалися з партійних і комсомольських активістів, робітників і членів адміністративних секцій районних Рад. У зв'язку з цим маємо підстави стверджувати, що ці комісії певною мірою забезпечували існування й функціонування радянської влади в будь-яких її проявах і формах. Зважаючи на те, що до складу комісій громадського порядку, як правило, входили заідеологізовані члени радянського суспільства (комсомольці, члени адміністративних секцій районних Рад тощо), є підстави стверджувати, що їх діяльність у складі зазначеного громадського формування забезпечувала боротьбу зі справжніми та «уявними» ворогами радянської влади.

У грудні 1927 року посадовим особам міліції було надано право у випадку необхідності залучати громадян до затримання хуліганів. Почали з'являтися дружини з боротьби з хуліганством. Вони створювалися на добровільних засадах за виробничим принципом на фабриках і заводах, діяли при клубах підприємств. До них за рекомендацією партійних, профсоюзних та інших громадських організацій вступали «найбільш свідомі робітники». Вони діяли у тісній взаємодії з органами міліції. Робітники міліції інструктували дружинників, ставили перед ними конкретні завдання, у випадку необхідності приходили їм на допомогу [13, с. 93]. Характерно, що у ці ж роки створюються робітничі дружини, ударні бригади, ініціативні групи з боротьби з хуліганством. Члени цих формувань спеціально навчаються міліцейській справі.

У 1929 році радянська влада розробила Положення про товариство сприяння міліції, відповідно до якого на підприємствах і в установах були створені відповідні товариства [12].

Товариства сприяння міліції здійснювали свої дії як під загальним керівництвом міських, селищних, сільських Рад, так і під керівництвом й інструктуванням місцевих органів міліції та карного розшуку. Слід зазначити, що товариства сприяння міліції стали єдиною масовою формою участі населення в охороні громадського порядку. Вони створювалися з метою залучення робітників до активної участі в роботі міліції.

Наприкінці 1930 року товариства сприяння міліції, з одного боку, стали невід'ємною частиною правоохоронної системи. Вони являли собою досить серйозну силу, яка була здатна надати значну допомогу в охороні громадського порядку й боротьбі зі злочинністю. Для членів товариства систематично організовувалися заняття, навчальні збори. Осередки товариства ставали основним резервом для поповнення низового апарату райвідділів міліції перевіреними і досить підготовленими кадрами. Однак з іншого боку, масовість цих товариств та їх широкі повноваження у сфері охорони громадського порядку, можливість зберігання та носіння зброї на певному етапі їх розвитку стали загрозою для радянської влади та існуючого режиму в державі. У зв'язку з цим РНК РРФСР 26 квітня 1932 року ухвалила постанову «Про реорганізацію товариств сприяння органам міліції і карного розшуку», згідно з якою Радам народних комісарів автономних республік, краєвим та обласним виконкомом у місячний строк пропонувалося реорганізувати товариств

ва сприяння міліції й карного розшуку [11]. В результаті проведення такого роду реорганізації товариства сприяння міліції перестали існувати. На заміну були створені бригади сприяння міліції.

Характерною особливістю бригад сприяння міліції було те, що вони, на відміну від товариств сприяння міліції, створювалися з ініціативи органів міліції та працювали під керівництвом районних і міських управлінь міліції. Безпосереднє керівництво бригадами і проведення виховної роботи серед їх членів покладалося на політичні органи міліції. У свою чергу, залучення до оперативних дій і відповідний інструктаж у бригадах здійснювали оперативні відділи міліції.

Слід окремо відзначити, що членам бригад сприяння міліції видавалася вогнепальна зброя. Однак порядок користування та зберігання вогнепальної зброї членами бригад суттєво змінився у порівнянні з порядком зберігання та носіння зброї членами товариства сприяння міліції. Після закінчення оперативної роботи вони обов'язково повертали зброю до міліції.

Члени бригад сприяння міліції несли постійну службу разом із працівниками міліції або поруч із ними, чергували у відділах міліції, брали участь у забезпеченні правопорядку під час святкових мітингів, демонстрацій. Інакше кажучи, бригади сприяння міліції активно залучалися до виконання завдань з охорони громадського порядку, використовувалися органами державної влади (міліцією) як допоміжний засіб у боротьбі зі злочинністю. Ця форма участі громадян в охороні громадського порядку проіснувала до кінця 1958 року.

У 50-х роках ХХ століття у повсякденному житті Радянського Союзу відбувалися ліберальні зміни, у зв'язку з чим правоохоронна система в майже відмовилися від крайніх, на межі з терором, методів боротьби з кримінальними злочинами, але виявилася не готовою до протидії їм в умовах демократизації [14, с. 55]. З метою зміцнення законності та правопорядку правоохоронні органи масово залучали громадськість до охорони громадського порядку та боротьби з правопорушеннями. Основною організаційною формою співпраці громадян і працівників правоохоронних органів у протидії проявам порушення громадського порядку, спрямованим проти інтересів громадян та їх власності, у вигляді хуліганства, дрібних крадіжок та інших протиправних дій на вулицях, у місцях проведення дозвілля та в побуті, стали добровільні народні дружини [14, с. 55].

Вперше в Україні добровільні народні дружини були створені у грудні 1958 року за ініціативи гірників шахт 1–2 «Червоний Жовтень» та імені Карла Маркса м. Єнакієва, а також коксохіміків і машинобудівників м. Горлівки. За прикладом донбасівців народні дружини стали створювати по всій Україні [15]. Добровільні народні дружини створювалися на будь-якому підприємстві, в установі, організації незалежно від сфери їх діяльності, виробництва, функціонування. При цьому залежно від показників злочинності конкретного об'єкта функціонування добровільної народної дружини в її складі створювалися допоміжні формування. Слід зазначити, що дружини комплектувалися на добровільних засадах. Бути дружинником було почесно. Колективи підприємств, будов, транспортних організацій, установ, навчальних закладів направляли до складу народних дружин не за рознарядкою, а саме тих своїх членів, які справді бажали і, що не менше важливо, були здатні виконувати цю важливу місію [14, с. 56; 16, с. 21].

Однак після XXII з'їду (вересень 1961 року) Комуністичної партії, де було схвалено «програму будівництва комунізму», партійно-радянські чиновники негайно розпочали кампанію з нічим не обгрунтованого форсованого зростання кількості й чисельності народних дружин [14, с. 57]. У зв'язку з цим з 1961 року добровільні народні дружини активно комплектуються шляхом формального зарахування до їх складу всіх підряд, що значно знизило ефективність діяльності дружини.

Однією зі специфічних рис діяльності добровільних народних дружин було те, що хоча вони і співпрацювали з міліцією, але формувалися й функціонували під керівництвом районних, міських, селищних і сільських штабів, до складу яких входили представники партії, від-

повідної ради та інших державних органів і громадських організацій, командири або начальники штабів деяких дружин, окремі дружинники. З огляду на зазначене вважаємо за доцільне відзначити, що формування та функціонування добровільних народних дружин здійснювалося під контролем системи партійно-адміністративних органів. У зв'язку з цим маємо підстави стверджувати, що діяльність добровільних народних дружин носила заповлітований ідеологічний характер.

Висновки. Особливості взаємодії поліції з громадянським суспільством певною мірою обумовлені видом державного (політичного) режиму.

В умовах тоталітарного режиму (на прикладі радянської України) всі громадські формування, що взаємодіяли з міліцією (добровільні народні дружини, товариства сприяння міліції, бригади сприяння міліції), утворювалися за ініціативи держави і задля виконання її завдань. Населення взаємодіяло з представниками міліції, керуючись маргінальними та ідеологічними мотивами. Громадські формування, які активно взаємодіяли з міліцією, склалися переважно з партійних і комсомольських активістів, робітників і членів адміністративних секцій місцевих, сільських, селищних, районних Рад. У зв'язку з цим за своєю суттю вони, по-перше, забезпечували існування й функціонування радянської влади в будь-яких її проявах, формах, по-друге, їх діяльність забезпечувала боротьбу зі справжніми та «уявними» ворогами радянської влади.

Взаємодія громадських формувань з міліцією в УРСР носила односторонній характер. Громадські формування проводили та виражали волю держави, а не суспільства. До їх функцій не входив контроль за діяльністю правоохоронної системи взагалі та міліції зокрема.

Список використаних джерел

1. Теорія держави і права : підруч. для студентів юрид. ВНЗ / [Петришин О. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. та ін.] ; за заг. ред. О. В. Петришина. – Харків : Право, 2014. – 368 с.
2. Загальна теорія держави і права : підруч. для студентів ВНЗ / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2009. – 572 с.
3. Макуев Р. Х. Теория государства и права / Макуев Р. Х. – М. : Норма – Инфра-М, 2010. – 640 с.
4. Бондарева К. Трансформації права та його інститутів у тоталітарних політичних режимах / Катерина Бондарева // Юридична Україна. – 2012. – № 10. – С. 11–16.
5. Рудик П. А. Теорія держави : основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навч. посіб. / П. А. Рудик. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Київ : Алерта, 2015. – 288 с.
6. Петречко З. М. Витоки ідеї поліцейської держави / З. М. Петречко // Наше право. – 2014. – № 2. – С. 33–37.
7. Свод законов Российской империи, повелением Государя Императора Николая Павловича составленный. – СПб., 1842. – Т. 15 : Свод законов уголовных. Кн. 1. О преступлениях и наказаниях вообще. Кн. 2. О судопроизводстве по преступлениям. – 441 с. : разд. паг.
8. Арентд Х. Тайная полиция / Х. Арентд // Новое время. – 1992. – № 6. – С. 58–61.
9. Криминология : учебник для вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. – М. : Норма – Инфра-М, 2001. – 784 с.

10. Гаврилов Н. И. Философский аспект сущности тоталитарного государства / Н. И. Гаврилов, М. Р. Арушанян // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2011. – № 44. – С. 20–25.
11. Шведов В. В. Общества содействия милиции в правоохранительной деятельности РСФСР (1928–1932 гг.) [Электронный ресурс] / В. В. Шведов. – Режим доступа: <http://mmj.ru/index.php?article=492&id=40>.
12. Бригадмил [Электронный ресурс] // Википедия : свобод. энцикл. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Бригадмил>.
13. Советская милиция: история и современность (1917–1987) / [Косицын А. П., Мулунаев Р. С., Билленко С. В. и др.] ; под общ. ред. А. В. Власова. – М. : Юрид. лит., 1987. – 336 с.
14. Махия О. М. Добровільні народні дружини як спроби часткового демонтажу сталінської репресивної системи / Махия О. М. // Наукові праці [Миколаївського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Історичні науки. – 2008. – Т. 83, вип. 70. – С. 54–57.
15. Об'єднання громадських формувань України з охорони громадського порядку і державного кордону [Електронний ресурс]. – Режим доступа до сайту: <http://www.ogf.org.ua/Home/orgz>.
16. Батрак С. Охороняємо спокій наших міст / Батрак С. – Київ : Політвидав України, 1965. – С. 20–22.

Надійшла до редколегії 11.02.2016

СУБОТА С. И. ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА И ПОЛИЦИИ В УСЛОВИЯХ ТОТАЛИТАРНОГО РЕЖИМА

На примере УССР определено, что в условиях тоталитарного режима все гражданские формирования (добровольные народные дружины, общества содействия милиции, бригады содействия милиции), которые взаимодействовали с милицией, во-первых, обеспечивали существование и функционирование советской власти в любых её проявлениях и формах, во-вторых, их деятельность обеспечивала борьбу с настоящими и «вымышленными» врагами советской власти. Доказано, что взаимодействие гражданских формирований с милицией в УССР носило односторонний характер. Гражданские формирования такого типа проводили и выражали волю государства, а не общества, в их функции не входил контроль за деятельностью правоохранительной системы в целом и милиции в частности.

Ключевые слова: гражданское общество, правоохранительные органы, полиция, политический режим, тоталитарный режим.

SUBOTA S. I. FEATURES OF INTERACTION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND THE POLICE WITHIN TOTALITARIAN POLITICAL REGIME

It is noted that features of interaction between police and civil society to some extent are due to a type of state (political) regime.

On the example of Soviet Ukraine it is established that all public organizations within totalitarian regime (voluntary people's guards, associations assisting police, brigades of police assistance) that interacted with the police, were formed at the initiative of the state and to perform its tasks. The population interacted with the representatives of police, following marginal and ideological motives. Public organizations that actively interacted with the police, consisted mainly of party and Komsomol activists, workers and members of the administrative sections of the local, village, town and district councils. In this regard, they actually, first of all, ensured the existence and functioning of Soviet power in all its forms, and secondly, their activities ensured the fighting against real and «imaginary» enemies of Soviet power.

It is proved that the interaction of social groups with the police in the time of Ukrainian SSR was one-sided. Civil organizations of this type carried out and expressed the will of the state, but not of the society; their functions did not include control over the activities of law enforcement system in general and the police in particular.

Keywords: civil society, law enforcement agencies, police, political regime, totalitarian regime.